

Jos majoittuu Hotel Paradoriin korkealle Tajo-joen vastarannalle, saa ihailia tätä Toledon klassista siluettia. Oikealla Alcázar, vasemmalla katedraali. Hotellin terassi on sekä paikallisten että matkailijoiden suosima paikka tulla ihaillemaan auringonlaskua.

Kolmen kulttuurin, El Grecon ja miekkojen näyteikkuna TOLEDO

11.10.2017 14.00

Maailmanmatkajaajan palkitsevimpiä hetkiä on se, kun saapuu ennen kokemattomaan paikkaan ja mykistyy heti. Tunti tunnilta aistimukset syvenevät. Yli 2000 vuoden historiallinen aikajana alkaa hahmottua kokonaisuudeksi, johon sekoittuvat värit, tuoksut, äännet, jokaisen kulman takana aukeavat uudet muodot ja kaikkialta huokuva menneisyyden kunnioitus.

TEKSTI: SAKARI KARTTUNEN KUVAT: SAKARI KARTTUNEN ja TURISMO DE TOLEDO

Jos olin aluksi ihmeteltyt, miksi en ollut aikaisemmin päätenyt Toledoon, niin välittömästi aloin kivettyjä kujia astuessani pohtia, milloin tulen tänne seuraavan kerran. Tajusin, että käytössäni oleva aika - ilta, päivä ja aamuvorhainen - eivät mitenkään riitä paneutumaan tämän aarreaitan kaikkiin kätköihin. Suomeen palattuani alkoi Madridin lentoaikataulujen ja -hintojen tutkiminen välittömästi.

Mikäli haluaa ymmärtää Toledon olemuksen, on historiaa vihaavankin pakko opetella ty pistetty menneisyyden oppimäärä: Pyreneiden niemimaan pisimmän, yli tuhatkilometrisen Tajo-joen mutkassa olevalle korkealle kukkulalle muinaiset roomalaiset rakensivat linnoituksen. Heitä seurasivat kansainvaellusten tiimellyksessä visi- eli länsigootit, jotka kääntyivät kristinuskoon ja valitsivat perustamansa valtakunnan pääkaupungiksi Toledon. Arabit valloittivat alueen 700-luvun alussa, ja erinäisten vaiheiden jälkeen alkoi maineikas kolmen kulttuurin aikakausi: juutalaiset, arabit (maurit) ja kristityt elivät sovussa rikastuttaen kaupungin henkistä pääomaa. Kastilian kuningas Alfonso VI:n valloitettua Toledon arabeilta vuonna 1085 siitä tuli Kastilia ja Leonin pääkaupunki.

Kun Filip II siirsi hovinsa vuonna 1561 Madridiin, 70 kilometriä koilliseen Toledosta, kaupunki nukahti ruususen uneen. Säilyneet kulttuuritaiteet, taiteilija El Grecon perintö ja kaupungin valinta UNESCO:n maailmanperintökohteeksi ovat kuitenkin herättäneet Toledon; se on tätä nykyä yksi Espanjan tärkeimmistä kulttuurimatkaluokkeista.

Kulttuurin monikerroksisuus ilmenee puhtaimmillaan kaupungin rakenteissa. On oman aikakautensa monumentteja, kuten jäänteitä roomalaisten akvaduktista ja viemäroinnistä, länsigoottien pystyttämä kaupunginmuuri, arabien moskeijat ja kylpylät, juutalaisten synagogat, puhumattakaan 1400-luvulla alkaneesta espanjalaisen arkkitehtuurin kultakaudesta: kirkoista, sairaaloista, asuintaloista ja sotilasarakennuksista.

Design-ravintolassa roomalaiset pylvää ja keskiaikaiset hirret ovat sulassa sovussa teräksen, lasin ja muovin kanssa

Kun vanhaa Toledoa rakennettiin neljän eri vallanpitäjän - roomalaiset, länsigoottit, arabit ja espanjalaiset - aikakausilla, on tapana ollut kaiken kelvollisen kierrätys. Sitä on tapahtunut jo 2000 vuotta. Niinpä saatat törmätä keskiaikaisen julkisivun takana olevaan design-ravintolaan, jossa roomalaiset pylvää ja keskiaikaiset hirret puukaiverruksineen ovat sulassa sovussa teräksen, lasin ja muovin kanssa. Roomalaistalojen kiviaineksesta länsigoottit rakensivat kirkkoja, niiden rakenteita hyödynnettiin sitten moskeijoissa ja taas uudestaan kirkoissa. Kulttuurisovusta saa mainion esimerkin eräässä pyhätössä. Sen tila oli jaettu juutalaisten ja arabien kesken siten, että keskiviivan toisella puolella on hepreankielisiä paasia, toisella arabiankielisiä. Raja kulkee paasien välissä.

Tärkeimmiksi historiallisiksi monumenteiksi ja museoiksi Toledon matkailutoimisto (*Turismo de Toledo*) on nimennyt 28 kohdetta alkaen 200-luvun e.a.a. roomalaisesta kylpylöstä päätyn 1900-luvulla vaikuttaneen kuvanveistäjä **Victorio Machon** museoon. Valtaosa kohteista on kuitenkin ajanlaskumme vanhalta ja keskialjalta. Mieluiset kohteet on helppo valita Toledo-Turismon A3-esitteestä, josta löytyvät myös suuresti vaihtelevat aukioloajat ja kaupungin kartta.

Toledossa on kaksi muiden yläpuolelle erottuvaa maamerkkiä, jotka jo vuosisatoja ovat olleet kaikessa kuvituksessa ja nykyään myös turistikorteissa toistetuimmat kohteet: Alcázar-palatsi ja katedraali. Niiden dominoiva kaupungin siluetti etenkin Tajo-joen vastarannalta katsottuna ja kuvattuna on vastustamattoman mieleenpainuva.

Alcázar kaupungin korkeimmalla kohdalla oli alun perin roomalaisten palatsi. Sitä täydennettiin ja muunneltiin useaan otteeseen. Massiivinen, neliön muotoinen rakennus sai kuningas Alfonso X Viisaan toimesta kulmiinsa puolustustornit, ja siksi Alcázaria vieläkin kutsutaan harhaanjohtavasti linnoitukseksi. Nykyään siinä on mm. sotamuseo, armeijan toimistoja sekä historiallinen aluekirjasto. Arkkitehtuurista kiinnostuneille rakennus on mielenkiintoinen: sen kaikki neljä sivua edustavat eri aikakauden rakennustyyliä.

Ehkä Alcázariakin "pakollisempi" käyntikohde on viisilivainen goottilainen katedraali. Sen rakentaminen aloitettiin 1226 ja saatettiin loppuun 1492. Sisätilojen koristelussa ovat edustettuina monet tyyli-suunnat, kuten kuorin renessanssi. Kirkkoon astuessaan kävijä mykistyy sen massiivisuudesta, ja rujosieluinen täytyy sen ihmisen olla, joka ei katedraalin taidearteiden edessä joutuisi kunnioittavan hartauden valtaan - olkoon kyseessä sitten vaikka millainen agnostikko tai ateisti. Sakaristo on itse asiassa taidemuseo, jonka maalaukset ovat sellaisilta mestareilta kuin **El Greco, Rubens, Zurbarán, Lucas Jordán, Vand Dick, Luis Tristán ja Goya**.

Keväällä ja alkukesällä 2014 Toledossa oli tungosta, koska El Grecon kuolemasta oli kulunut tasan 400 vuotta. Kreetalla syntynyt El Greco - siis "Kreikkalainen" - eli Toledossa lähes 40 vuotta. Hän oli oman aikansa kiistely radikaali kuvaten esimerkiksi Jeesuksen pukeutuneena purppuranpunaiseen viittaun, mutta nykyään häntä pidetään yhtenä kaikkien aikojen merkittävimmistä taidemaalareista. Suuri osa hänen maalauksistaan on jäänyt Toledoan, joten vierailijoilla oli yllin kyllin konkreettisia kohteita taiteennälän tyydyttämiseen.

Katedraalista on syytä suunnata Santo Tomé -kirkkoon, jonka alttaritaulu "Lordi Orgazin hautajaiset" on taiteenharrastajille suorastaan pyhiinvaelluskohde. Sieltä taas ei ole kuin muutaman minuutin kävely El Greco -museoon, jonka merkittävimmät teokset ovat "Toledon yleiskuva ja kartta" sekä "Pyhän Pietarin kyyneleet".

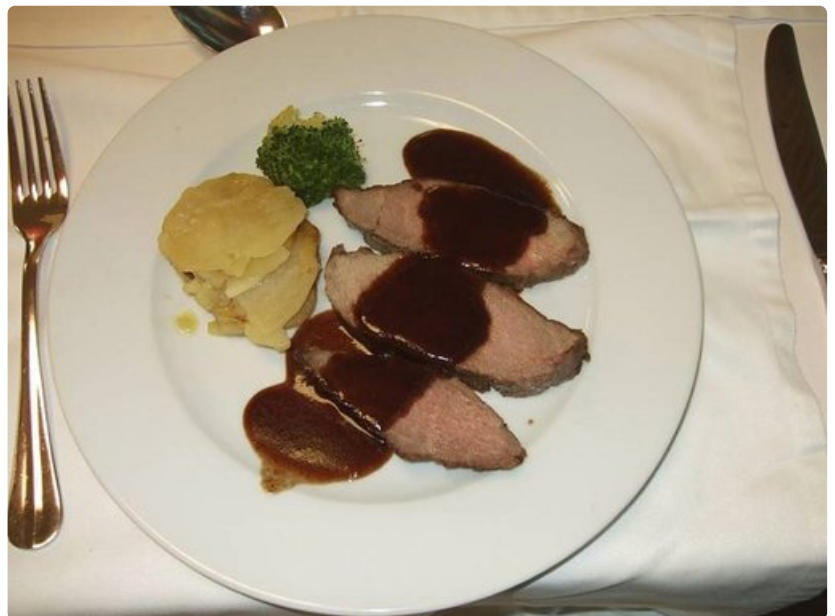
Kaupungin nimeäminen vuonna 1986 UNESCO:n maailmanperintökohteeksi ei ainoastaan suojele tuolloin vallinnutta miljööttä, vaan säätelee tarkkaan uusien rakennushankkeiden toteuttamista. Niinpä ainoa uudisrakennusten julkisivuissa sallittu materiaali on perinteinen kellanruskea savitiili. Sisätiloissa sen sijaan kukin saa toteuttaa omia mieltymyksiään.

Toledon katedraalin pääsisäänkäynti. Kannattaa tarkistaa etukäteen, milloin matkailijoilla on pääsy kirkkoon.

Toleodon saapuvan kannattaa välittömästi hankkia Toledon matkaopas ja El Greco -kirjanen. Niistä löytyy kaikki olennainen.

Näin tyylikkäästi tarjoillaan kauriipaisti Kastiliassa.

Mutta kaupalliset käärmeet ovat luikerrelleet tännekin; Toledon viihtyisimmän kokoontumispaikan eli Zocodover-aukion muutoin niin harmoninen ilme on onnistuttu pilaamaan räikeillä pikaruokakalakylteillä. Yhtä karkea tyylirikko on se, että ikaikaisia mukulakivikatuja on alettu päällystää betonilla. Yli puoluerajojen vaikuttava autoilijoiden puolue tuntuu onnistuneen lobbauksessaan...

Toledo on kulttuurihistoriallinen runsaudensarvi ja ruokamatkailun Eldorado

Toledoa ympäröivän Kastilian kaksi keskeisintä luonteenpiirrettä ovat - ainakin matkailijan kannalta arvioituna - kulttuurisuus ja kulinaarisuus. Paitsi että Toledo on kulttuurihistoriallinen runsaudensarvi, se on aivan ehdoton ruokamatkailun Eldorado. Onnekseni nautin kaksi illallista ja yhden lounaan eri paikoissa kunkin. Kyseiset kolme ravintolaa poikkesivat toisistaan miljööltään ja asiakaskunnaltaan, mutta yhtäkään en voisi asettaa toista paremmaksi. Yhteistä kaikille oli ruoan tinkimätön laatu ja kukkarolle kelpaavat hinnat. Kas tässä:

**La Abadía Restaurant* (Plaza de San Nicolás, 3). Holvattu kellari oli perjantai-iltana klo 22 täynnä iloisia seurueita ja perheitä, joita yhdisti osin riehakaskin ilonpito hyvän ruoan ääressä runsaan viinin ja oluen vauhdittamana. Kun ylensyöneenä torjuin toisen lasillinen hyvää paikallista *tintoa*, tarjoilija ilmiselvästi närkästyi ja kaatoi lupaa kysymättä lasin piripintaan. Kolmen kulhon alkupaloissa oli muun muassa peltopyysalaattia ja riistapateeta, pääruokina turskaa ja kaurispaistia.

**La Fábrica de Harina* (Calle Reyes Católicos, 5). Lauantailounas koostui kuudesta (6!) osiosta. Alkupaloina oli muun muassa suolaturskaa ja verimakkaraa, keitto oli perinteinen *castellano*, täytetyn sipulin jälkeen pöytään tuotiin rosmariini/kurpitsa-kaurista ja jälkiruoaksi *torrija* eli paikallinen köyhä ritari. Kahvin kera marsipania ja pisteeeksi i:n päälle kellertävä digestivapaukku. Kaikki tämä arvokkaasti ja tyylietoisesti hillityn charmin ilmapiirissä, asiakkaina niin turisteja kuin paikallisiakin.

*Alfileritos 24 (Calle Alfileritos, 24). Tämä on se ravintola, jonka sisustusarkkitehtuurissa lyövät toisilleen kättä alkuperäiset roomalaispilarit, kierrätetyt hirsipalkit ja modernit materiaalit. Pukumiesten ja tyylietoisien nuorten design-ravintolassa opin tuntemaan mainion paikallisen valkoviiniryppäleen *verdehon*. Alkupaloiksi valitsin simpukka- ja katkarapukuorrukkeita, pääruoaksi paahdetulla punapippurilla höyrytettyä turskaa. Nuorekas, välitön ja hyvää englantia puhuva henkilökunta.

Toledossa ei tarvitse kulkea montakaan kymmentä metriä päästäkseen nauttimaan perinteisten kahviloiden ja viinitupien ilmapiiristä. Erittäin suosittu ja sijainniltaan kätevä kohtaamispaikka on *La Flor de la Esquina*. Kun tilaa siellä *tinton*, tulee automaattisesti mukaan pienet kyytileivät.

Mitä mukaan Toledosta? Käsityökaupunki saavutti aikoinaan maailmanmaineen toledomiekoillaan. Ne olivat entisaikaan tärkeä sotilaallinen tarvekalu, ja aseteollisuusperinne elää edelleenkin vahvana: tärkein asiakas on Hollywood. Niinpä muun muassa "Taru sormusten herrasta" -elokuvassa säihkyivät ja kalisivat Toledossa valmistetut kättä pidemmät. Kaupungin pikkupuotien näyteikkunat pursuavat erilaisia käyttöveitsiä, puukkoja ja linkkuveitsiä, joiden ansiosta Toledo on Espanjalle sama kuin Wuppertal Saksalle.

Toisen kukoistavan, näyteikkunat täyttävän käsityöperinteen tuotteita ovat filigraanityöt, kolmannella sijalla on keramiikka. Vieläkö löytyy neljäs suositettava tuliainen? Toledon kävelevä tietosanakirja, korkean tason opastutkinnon suorittanut **Margarita Ruiz Sánchez** vastaa empimättä: - Marsipaani.

Kun puodin ikkunassa on kyltti *Mazapan artesano 20 €/kg*, niin mukaansa saa halutun kokoisen, taatusti tuoreen kaloripommin. Jos kotiinpaluu osuu sunnuntaille, niin ei kannata hätäillä lauantaina ja viedä pakollista salamitankoa hotellihuoneeseen lämpiämään. Salamikauppa aukeaa sunnuntaina jo klo 10, mikä kielii Kastiliassa säilyneiden kulinaaristen kulttuuriarvojen ja palveluperinteiden kunnioittamisesta.

Kuinka mennä Toledoan?

Suora, edullinen yhteys luotijunalla Madridista n. 25 min.

PLUSSAT

- o Yli 2000 vuoden kerroksisuus, joka on edelleen nähtävissä ja käsin kosketeltavissa.
- o Uudisrakentamiselle annetut tiukat ehdot
- o Turismo de Toledon korkeatasoinen esitemateriaali
- o Ruokakulttuuri ja palvelun taso
- o Kaupungin puhtaus; esim. sunnuntain aamuvarhaisella keskeiset kadut vesipestään.

MIINUKSET

- o Huviajelu iltamyöhään autoilla ja moottoripyörillä ydinkeskustan kapeilla kaduilla.